

UNA PETITA GRAN CAUSA

FREI BETTO

São Paulo, Brasil

Assumir la defensa de les Grans Causes no sempre troba reciprocitat en la defensa de les petites.

Aquesta pràctica de dos pesos i dues mesures és comuna entre militants de la utopia llibertària. Fidels a la Causa, són infidels quan es tracta de pagar un sou just als seus empleats. Tenen cura del partit però no pas del seu fill malalt. Són incapaços de tenir paciència amb la filla dependent química.

Vaig tenir un germà a qui anomenaven Tónico. La nostra diferència d'edat era de disset anys. La nostra distància es va agreujar els quatre anys que vaig estar pres sota la dictadura militar brasilera. Al final de 1973, en deixar la presó, jo tenia 29 anys; en Tónico, 12. Al tornar amb la família, vaig conviure amb ell per primera vegada.

Em van estranyar algunes de les seves actituds. No li agradava estudiar, i semblava que tenia dificultats per concentrar-se. En compensació, tenia talent per dibuixar i pintar. Aquest talent sumat a l'habilitat mecànica en feien un expert arreglant motos.

Tot i que no sóc psicòleg, vaig veure que el seu comportament no era normal. Vaig suggerir als meus pares que duguessin en Tónico a un especialista. No em van fer cas. El meu pare era contrari a tot allò que es refereix a l'univers freudià.

Al començament de 1974 vaig anar a viure a una favela de Vitória, compromès amb el treball amb les Comunitats Eclesials de Base. En tornar a Belo Horizonte a visitar la família, vaig tornar a percebre quelcom d'estrany en el meu germà. L'escola cada vegada li interessava menys i s'havia comprat una moto en contra de la voluntat dels meus pares.

Aviat vam descobrir que en Tónico havia entrat en el món de les drogues. Li van induir amics que, fins i tot, van facilitar-li la moto. A més del consum eventual de marihuana, es va tornar addicte als xarops per la tos, que contenen codeïna, derivada de l'opi, aleshores venuts lliurement a les farmàcies.

El nostre benjamí va passar a ser el problema de la família. Els meus germans feien l'impossible per consolar els meus pares i per contenir-lo quan tenia crisis d'agressivitat. Però qui s'enfronta amb dependents químics sap que desenvolupen una capacitat especial

per a les camàndules. Són doctors en l'art de mentir, tergiversar, argumentar que la nostra preocupació no es justifica, ja que no fan res del que sospitem...

El 1977, als 16 anys, en Tónico va patir un greu accident. Havia pres cocaïna. Amb la moto a tota velocitat, va xocar amb un cotxe aparcad. Es va trencar diverses costelles i es va lesionar la columna. Va romandre enguixat quatre o cinc mesos.

Vaig encarar la desgràcia com a bona fortuna: en Tónico deixaria les drogues! De fet, va suportar bé la convalescència i no va donar mostres de patir per l'abs-tinència.

El 1979, em vaig transferir de Vitória a São Paulo. Va ser en aquesta ocasió quan la família, després de curosos exàmens neurològics, es va adonar que, a part de les lesions a les costelles i la columna, n'hi havia una altra: en l'accident, es va donar un cop al costat esquerre del cap, afectant la part lògica del cervell. Va quedar irremeiablement impedit per estudiar i treballar.

La natura no es conforma amb perdues i danys... Per compensar la lesió, el seu costat dret del cervell es va hipertrofiar. En Tónico es va tornar més intuitiu, sensible, creatiu i, sobretot, afectuós. Les seves pintures continuaven sorprenent. Entre les teles abstractes de forta harmonia estètica, cridaven l'atenció les que reflectien el seu caos interior. Era obvi que experimentava un intens patiment espiritual.

Després de sortir del llit, el meu germà va continuar "net" per un temps. Tot i això, la seva parla moltes vegades era mancada de lògica. Es quedava en mitja dotzena d'idees i expressions recurrents. Veure's amb aquesta limitació el va fer tornar al xarop, que sempre va merèixer la seva preferència, fins i tot per manca de diners per adquirir altres drogues. El 1980, la família em va demanar que es quedés algun temps amb mi, per donar una mica de tranquil·litat als meus pares.

Van ser els cinc anys més difícils de la meua vida. El meu germà es va convertir en el meu fill. Fill afectuós i, alhora, rebel. La qual cosa em va incentivar a escriure una novel·la sobre drogues, *El vencedor*.

El primer mes, va viure amb mi en el convent. Vaig tenir cura d'assegurar-li una bona assistència mèdica i terapèutica, i em vaig submergir a fons en la bibliogra-

fia corresponent. En Tónico estava determinat a abraçar l'abstinència. Va fer un esforç sobrehumà per emprendre l'escalada de l'Infern de Dante rumb al Purgatori i el Paradís. Va haver-hi matinades en les quals, per insistència seva, jo romania al seu costat, els dos donant-nos les mans, mentre el seu cos exhalava una olor pudenta i de la seva boca en brollaven al·lucinacions.

En Tónico es va convertir en la meva prioritat. Em vaig convèncer que només una càrrega excessiva d'amor el podria arrencar del forat. Malgrat que jo m'arruïnés, no escatimaria res per lliurar-lo del món de les tenebres.

Les poques vegades que va demostrar molt desig de drogues, São Paulo li va impedir. No coneixia la ciutat, les farmàcies dificultaven la venda de xarops, i ell no comptava amb amics que li facilitessin l'accés. L'abstinència compulsiva el feia patir encara més, fins a esclatar. Les explosions consistien en agredir-me físicament. Ventada cocs i cops de puny, em tirava cadires i altres objectes. Al principi, deixava que em piqués. Només reaccionava per defensar-me.

Els terapeutes em van ensenyar que les agressions significaven un reclam d'afecte, sumat a la ràbia que sentia per no merèixer de part meua una atenció contínua i exclusiva, ja que no vaig abandonar tasques i compromisos. Vaig deixar de ser "víctima". Vaig passar a reaccionar, i a imposar-li límits. Vaig aprendre a fer-me fort amb amor. I el procediment va funcionar. Davant de la meua reacció "d'igual a igual", ell s'acovardia. Em demanava mil perdons. Era com si, en els moments de crisi, fos habitat per una altra persona, un ésser agressiu, inescrupolós, sobre el qual no tenia cap control. Una possessió. En calmar-se, tornava a ser aquella persona afectuosa característica.

En aquest període ja havia passat del convent a un apartament. Per recomanació terapèutica, no vaig anar a viure amb ell. Per acompanyar-lo, vaig cercar cuidadors.

La tensió que s'apoderava de mi, veient en Tónico debatre's amb els seus "dimonis" interiors, em feia notar més la seva absència. Estimar és fàcil quan es té, com a mínim, esperança de ser estimat. Però, sortir d'un mateix cap a l'altre sense cap retorn immediat és, com a mínim, penós.

Els meus amics i amigues van tenir un paper important en el suport envers la meua persona i envers en Tónico. Vaig decidir, des del començament, no "amagar" el meu germà. Moltes famílies que tenen casos

semblants cometien el greu error de clandestinitzar-los. Arriben a l'extrem d'internar el dependent químic, no pas per imperatiu de crisi agudes, sinó per deslliurar-se de la nosa... Així, li envien el missatge que no és estimat, és suportat, i el seu "desviament" mereix ser castigat amb exclusió i "presó".

Vaig prendre el rumb invers. Vaig integrar en Tónico en el meu cercle d'amistats. Es percebia, tan aviat com obria la boca, que la seva lògica sortia dels paràmetres normals, i el seu discurs girava entorn de dos o tres temes. A algunes persones se'ls feia difícil enfrontar-s'hi. Li feien preguntes, interpel·lant-lo, cosa que l'irritava. La majoria, no obstant, "viatjava" amb ell, escoltava amb interès el que explicava i tornava a explicar.

Els meus pares van venir a passar uns dies a São Paulo. Uns amics ens van convidar un cap de setmana a un lloc. A en Tónico no li agradaven les novetats. Volia quedar-se al seu racó. Fins al punt d'asseure's invariablement a la mateixa cadira de la sala d'estar. I s'empiava si una visita se li avançava. S'havia de demanar a la visita que canviés de lloc. El seu món era un univers restringit de persones i coses identificables. Davant d'estranyes, es mostrava fugisser.

En aquell lloc, la inquietud se'n va apoderar. Com que les atencions es van centrar en els nostres pares, es va sentir preterit. De cop, em vaig adonar que no hi era. Em preocupava el fet que, quan es deprimia, anava als lavabos a cercar medicines. Qualsevol medicament. Se'ls prenia com si el seu efecte el pogués alleugerir. Vaig trobar-lo estirat en el revolt de l'estreta carretera asfaltada que passa davant de la casa. Per miracle, cap vehicle hi va circular aquella estona. Hauria sigut impossible evitar l'atropellament en un revolt tan tancat.

Al dependent químic el fa patir confrontar-se amb el seu caos interior, abstenir-se dels "viatges" que li possibiliten la fuga de la realitat, enfrontar-se amb mirades de rebuig o por. Davant d'això, a vegades prefereix la mort. Vol traslladar-se a una altra realitat; aquesta d'aquí li sembla infernal, una mar agitada en la que no troba ni boia ni port.

El 1985, lliure de les drogues, en Tónico va tornar a Belo Horizonte. Envoltat d'estima familiar i cures terapèutiques, va viure en pau, amb escassos moments de turbulència. Vint-i-quatre anys després, a l'alba de l'11 de juny de 2009, festa de Corpus Christi, en Tónico va traspasar, després d'una crisi d'apnea. Tenia 48 anys.

Ell, com ningú, em va ensenyar què és estimar. □